

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЖЕРЕБЦІВ–ПЛІДНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ ЗА ЯКІСТЮ НАЩАДКІВ

Д.А.Волков, О.М.Латка
Інститут тваринництва УААН

У статті наведена нова методика оцінки жеребців –плідників за якістю нащадків. За розробленою методикою оцінено плідників Ягільницького кінного заводу.

плідники, нащадки, селекційні ознаки, ранги

Оцінка жеребців–плідників за якістю нащадків – обов’язкова умова селекційно-плеємної роботи з заводськими породами коней. Удосконалення та прогрес порід залежить від швидкого та достовірного визначення кращих за генотипом плідників для їх широкого використання в плеємній роботі.

В селекції коней української верхової породи застосовували декілька методик оцінки жеребців-плідників за якістю нащадків. Рангова оцінка плідників [1] враховує крупність (висоту в холці) коней, типовість та екстер’єр, які визначаються за 5-бальною системою, і роботоздатність, яка визначається за результатами скачок без перешкод та бар’єрних скачок при випробуванні на іподромі. Недоліком цієї оцінки є те, що результати скачок практично не виявляють спортивних якостей коней. Крім того не враховуються такі проміри нащадків, як обсяг грудей та п’ясті, які мають важливе значення для характеристики типу будови тіла.

Рання оцінка жеребців-плідників української верхової породи за якістю нащадків [3] проводиться по матеріалах результатів бонітування коней за 10-бальною шкалою. При її використанні враховують такі селекційні ознаки, як походження і типовість, проміри (їх оцінка подвоюється, як найбільш об’єктивна ознака) та екстер’єр. Ця методика також має ряд суттєвих недоліків. По перше – не враховується головна селекційна ознака – роботоздатність. По друге – бонітування коней в господарствах проводяться різними фахівцями, а звідси результати оцінки в певній мірі дещо суб’єктивні. Крім цього, жеребцям, для віднесення до класу еліта, необхідно одержати за походження і типовість та екстер’єр 8 балів, а кобилам – достатньо 7. Оцінка за ці ознаки може бути на 1 бал підвищена, але загалом вона рідко оцінюється в 10 балів. Тому різниця в загальній оцінці плідників не велика.

У зв’язку з тим, що випробування коней української верхової породи в скачках без перешкод на іподромах з 1993 року припинені, виникла потреба розробки нової, більш досконалої методики оцінки жеребців-плідників за якістю нащадків. Особливого значення у новій методиці надається спортивній роботоздатності. У період вирощування та заводського тренінгу лошат, спортивні здібності можна виявити за руховими та стрибковими якостями, які покладено в основу нової методики.

Для оцінки жеребців–плідників української верхової породи за руховими та стрибковими якостями нащадків застосовано найбільш поширений метод порівняння потомків за селекційними ознаками з однолітками

Типовість та екстер'єр коней оцінюють візуально за 5–бальною системою. Враховують: породність, гармонійність будови тіла, красу зовнішніх форм, виразність окремих статей екстер'єру, позитивні якості, недоліки та вади.

Проміри оцінюють за висотою в холці, обхватом грудей та п'ясті.

Роботоздатність у віці 2-3-х років оцінюють за руховими та стрибковими якостями, а у віці 4 років і старше – за результатами змагань у класичних видах кінного спорту. Рухові якості визначають при проходженні конем рівного 25-метрового відрізка дистанції різними аллюрами. При цьому фіксується довжина кроку та рисі і час проходження дистанції. Стрибкові якості визначаються за висотою подоланих перешкод конем без вершника та технікою стрибка відповідно до вимог інструкції бонітування. Враховуючи, що коефіцієнт успадкованості рухових та стрибкових якостей коней [2] низький ($h=0.12-0.22$), а селекція за цими ознаками недостатньо ефективна, то додатково враховується кількість коней, які беруть участь у змаганнях з кінного спорту та показаний ними результат.

Беручи до уваги, що останнім часом більша частина молодняку кінних заводів реалізується у віці 1–1.5 року, то для встановлення можливостей ранньої оцінки плідників визначено коефіцієнт вікової повторюваності основних селекційних ознак коней української верхової породи (табл.1).

1.Коефіцієнт вікової повторюваності

Ознаки	Вік		
	1-2 роки	1-3 роки	2-3 роки
Тип та екстер'єр	0.55	0.25	0.87
Висота в холці	0.91	0.89	0.96
Обхват грудей	0.86	0.83	0.92
Обхват п'ясті	0.94	0.87	0.89

Високе значення коефіцієнта вікової повторюваності, особливо за промірами (0.83–0.86), свідчить, про можливість ведення добору за цими ознаками уже у віці 1-2 років.

Якби добір проводився за однією селекційною ознакою, то плідники, які одержали вищу оцінку, були б кращими. У зв'язку з тим, що жеребців необхідно оцінювати за комплексом ознак, виникає потреба їх рангування. З цією метою розроблено шкалу рангів для кожної ознаки (табл.2).

Середня оцінка типу та екстер'єру нащадків більшості плідників розміщується в межах від 3 до 4 балів, тому і шкала розрахована для цих значень.

При оцінці промірів молодняку у віці одного року перевага надається росту. У цей період, коли тип ще не сформований, більшого контролю потребує висота в холці. Лошата, які за висотою в холці перевищують вимоги шкали на 5 см, одержують 10-й ранг, на 4 см – 9 і т.д.

2.Шкала оцінки молодняку за комплексом селекційних ознак

Ранг	Тип та екстер'єр	Проміри см у віці							Рухові та стрибкові якості				
		1 рік	2 роки			3 роки			крок, t-15с		рись, t-5с		висота пере- шкodi
		± до шкали	висота в холці	обхват грудей	обхват п'ясті	висота в холці	обхват грудей	обхват п'ясті	n	l-см	n	l-см	
10	4.0	5	161	179	20.25	165	187	21.25	25	100	14	179	150/120
9	3.9	4	160	178	20.00	164	186	21.00	26	96	15	167	140/110
8	3.8	3	159	177	19.75	163	185	20.75	27	93	16	156	130/100
7	3.7	2	158	176	19.50	162	184	20.50	28	89	17	147	120/90
6	3.6	1	157	175	19.25	161	183	20.25	29	86	18	139	110/80
5	3.5	0	156	174	19.00	160	182	20.00	30	83	19	132	100/70
4	3.4	-1	155	173	18.75	159	181	19.75	31	81	20	125	90/60
3	3.3	-2	154	172	18.50	158	180	19.50	32	78	21	119	80/50
2	3.2	-3	153	171	18.25	157	179	19.25	33	76	22	114	70/40
1	3.1	-4	152	170	18.00	156	178	19.00	34	74	23	109	60/30

Примітка:

1. Оцінка рухових якостей знижується на 1 бал за перевищення контрольної норми часу; за явні вади руху; за 2 збої на рисі та кроку;

2. Оцінка стрибкових якостей знижується на 1 бал за кожне зачеплення; на 2 бали за порушення контрольної перешкоди; на 3 бали за відмову від стрибка; на 1-3 бали за відхилення шиї, передпліччя і п'ясті від ідеальної моделі стрибка.

У віці двох років та старше важливого значення набуває загальний розвиток та тип будови тіла коней. Шкала рангів за проміри розрахована відповідно до мінімальних вимог української верхової породи для коней класу еліта з урахуванням поправок на вік.

Шкала рангів за рухові якості залежить від довжини кроку та рисі, швидкості руху цими алюрами, а стрибкові якості – від висоти подолання перешкоди та техніки стрибка. Додатково враховується кількість коней, які виступають у змаганнях з кінного спорту.

Для визначення загальної племінної цінності жеребця –плідника ранги за окремі ознаки підсумовують. Плідники, які набрали 35-й ранг і вище відносяться до кращих, 34–25 – до цінних, 24–15 – до посередніх, 14 та менше – до гірших.

Перевірка даної методики проведена в Ягільницькому кінному заводі, молодняк якого пройшов відповідну підготовку по настрибуванню через перешкоди без вершника.

За нащадками у віці 1-1.5 року (ставки 1997, 2000 років) жеребці–плідники оцінені попередньо, так як у лошат враховували тільки типовість та екстер'єр і відповідність висоти в холці вимогам шкали розвитку. Оцінку проведено по 3 плідниках, від яких одержано по 3 і більше нащадки (табл.3).

3.Оцінка плідників за якістю нащадків у віці 1–1.5 року

Кличка плідника	n	Тип і екстер'єр		Висота в холці, см			Сума рангів
		бали	ранг	см	± до шкали	ранг	
Варпад	4	3.74	7	151.0	1.20	6	13
Аеролог	4	3.88	8	144.5	-1.40	3	11
Вайхір	3	3.50	5	141.3	-3.43	2	7

У цілому результати оцінки залежать від умов вирощування молодняку. При хороших показниках розвитку лошат, підвищується їх оцінка за тип та екстер'єр, а відповідно покращується загальна оцінка плідника.

За нащадками, що досягли дворічного віку (ставки 1996,1999 років) за комплексом ознак оцінено 4 жеребці–плідники (табл.4).

4.Оцінка плідників за якістю нащадків у віці 2-х років

Кличка плідника	n	Тип та екстер'єр		Проміри, см						Роботоздатність		Сума рангів
		бали	ранг	висота в холці	ранг	обхват грудей	ранг	обхват п'ясті	ранг	якість руху, стрибка	голів у голах у спорті	
Диктант	10	3.72	7	155.8	4	171.5	2	19.8	8	8.33	-	29.33
Вайхір	5	3.66	6	155.8	4	171.8	2	19.6	7	7.08	-	26.08
Аеролог	8	3.64	6	156.0	5	168.1	0	19.6	7	7.25	-	25.25
Гнів	6	3.40	4	150.7	0	164.2	0	19.3	6	7.38	-	17.38

Найбільшу суму балів одержав вперше оцінений жеребець Диктант. Його

нащадки мають хорошу лінію верху, добре розвинену грудну клітку та значну костистість. Із недоліків екстер'єру можна відзначити грубу голову, дещо коротку шию, інколи торцеві бабки. Вони виокремлюються хорошими руховими та стрибковими якостями. Своїх однолітків переважають як за довжиною кроку та рисі, так і за висотою та технікою стрибка. Більшість з них впевнено долали висоту перешкоди – 120 см. Найбільша довжина кроку (110 см) та рисі (156 см) показана сином Диктанта жеребцем Гайдар від Гефи.

До цінних віднесені плідники Вайхір та Аеролог, нащадки яких мають задовільні показники розвитку, середню оцінку за тип, екстер'єр та спортивні задатки.

Оцінка на рівні посередньої у жеребця Гнів, нащадки якого поступаються за розвитком вимогам стандарту породи і як наслідок одержали дуже низьку оцінку за вираженість бажаного типу та за статі екстер'єру.

У віці 3-х років оцінено 22 голови (ставки 1995,1998 років), які походять від 4-х жеребців–плідників (табл.5).

5.Оцінка плідників за якістю нащадків у віці 3-х років

Кличка плідника	n	Тип та екстер'єр		Проміри, см.						Роботоздатність		Сумарангів
		бали	ранг	висота в холці	ранг	обхват грудей	ранг	обхват п'ясті	ранг	якість руху стрибка	голів у спорті	
Етап	6	3.73	7	161.7	6	177.5	0	20.1	5	8.25	-	26.25
Аеролог	6	3.58	5	158.0	3	173.8	0	19.9	4	7.62	-	19.62
Гнів	3	3.58	5	158.3	3	178.0	1	19.7	3	7.25	-	19.25
Вайхір	7	3.51	5	158.3	3	174.9	0	19.8	4	7.00	-	19.00

За результатами оцінки молодняку у віці 3 років до цінних віднесено тільки жеребця–плідника Етап, нащадки якого мають досить високу оцінку за тип та екстер'єр (3.73 бала) та найкращі показники промірів. Решта плідників, через низькі показники розвитку нащадків, особливо за показниками обсягу грудей та недостатню вираженість бажаного типу породи, віднесені до посередніх.

Таким чином, дана методика дозволяє, навіть при обмеженому, іноді факультативному використанні плідників, визначити їх племінну цінність і відповідно до цього планувати їх подальше використання.

Попередні дослідження свідчать, що оцінка типу та екстер'єру дещо суб'єктивна і в більшості залежить від кваліфікації експерта, порядку коней, умілих дій виводчика. Її необхідно проводити комісійно.

З розширенням досліджень та накопиченням матеріалів методика може бути доопрацьована та уточнена

Бібліографічний список

1.Волков Д.А., Калантар А.А. План селекционно–племенной работы с украинской верховой породной группой лошадей.- К.: Урожай, 1988.- С.13-15.

2.Дорофеев В.Н. Генетическая характеристика признаков работоспособности в спортивном коннозаводстве// Тезисы докладов научной конференции.- Дивово. –1994.- С.31-41.

3.Лебедев В.А. Ранняя оценка жеребцов–производителей украинской верховой породы по качеству потомства// Научно–технический бюллетень №62.- Х., 1992.- С. 11-20.

4.Інструкція по бонітуванню племінних коней заводських порід. - К.:Урожай”, 1993.

В статье приведена новая методика оценки жеребцов-производителей по качеству потомства. По разработанной методике оценены производители Ягольницкого конного завода.

The article presents the new method of the evaluation posterity quality of sires. The evaluation sires of horse studs Jgolnizkyi was carried out for development method.

УДК 636.1.088

СПОРТИВНА РОБОТОЗДАТНІСТЬ КОНЕЙ РІЗНИХ ПОРІД

О.В.Бондаренко *

Інститут тваринництва УААН

У статті викладено статистично опрацьований матеріал про результати випробувань коней в кінноспортивних змаганнях.. Аналіз роботоздатності проведено у розрізі порід, з урахуванням виступів у трьох класичних видах кінного спорту.

Спортивні якості вивчали за новою методикою оцінки за основними показниками роботоздатності: технічний результат, зайняте місце, рівень та складність змагань. Отримані дані дозволяють робити висновок про сучасний стан порід в спорті.

коні, спортивна роботоздатність, кінний спорт, методика оцінки коней

У теперішній час у спортивному конярстві України спостерігається певний прогрес. Проте результати виступів коней вітчизняної селекції в змаганнях найвищого рангу показали значне їх відставання від рівня закордонних досягнень. Тому покращення спортивних якостей є одним з головних питань племінної роботи з породами коней, що використовуються в класичних видах кінного спорту.

Для досягнення поставленої мети необхідно систематично проводити оцінку роботоздатності коней кожної з порід, що беруть участь у кінноспортивних змаганнях, та з урахуванням отриманих результатів коректувати селекційний процес у породах.

На сьогоднішній день існує багато способів визначення робочих якостей коней, але найбільш поширеним та зручним при обробках є принцип бальної оцінки [2-5]. Проте, узятий окремо, будь-який з методів не може достатньо повно характеризувати роботоздатність коней в спорті. Усі вони служать для

* Науковий керівник - доктор с.-г. наук, професор Волков Д. А.